

ЧЕРНІВЕЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЮРІЯ ФЕДЬКОВИЧА

Географічний факультет

Кафедра фізичної географії, геоморфології та палеогеографії

Національний природний парк «Хотинський»

Управління молоді та спорту

Чернівецької обласної державної адміністрації

Європейська асоціація студентів-географів
(Чернівецький відділ)

КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ ЯК ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН

**Матеріали
Міжнародної наукової конференції
(23–25 вересня, 2021)**

Чернівці
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
2021

УДК 911.2.913.551.8
К369

Редакційна колегія: Андрейчук В., Бучко Ж., Воловик В., Воровка В., Герасименко Н., Гродзинський М., Денисик Г., Мига-Пйонтек У., Проскурняк М., Рідуш Б., Чернега П.

Культурний ландшафт як географічний феномен : Матеріали Міжнар. Наук. Конф. (23–25 вересня, 2021). – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т., 2021. – 140 с.

Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції «Культурний ландшафт як географічний феномен» присвячений актуальним питанням інтерпретацій культурного ландшафту, цілеспрямовано створеним ландшафтам, реліктовим та палеоландшафтам, збереженню та адаптації культурних ландшафтів до природних та антропогенних змін.

Для фахівців у галузі географічних і суміжних наук.

УДК 911.2.913.551.8

© Колектив авторів, 2021
© Комп'ютерна верстка, С. Кирилюк, 2021
© Дизайн обкладинки, С. Кирилюк, 2021

Матеріали Міжнародної наукової конференції
КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ
ЯК ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН

СЕКЦІЯ МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ

<i>Владислав Алексєєв, Дарія Холявчук</i> ВІЗУАЛІЗАЦІЯ КУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ НА УРОКАХ ШКІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ	123
<i>Руслана Біла, Мирослав Проскурняк</i> ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ МІСТА ХМІЛЬНИКА	125
<i>Софія Бортник</i> ПРОСТОРОВИЙ РОЗВИТОК КУЛЬТУРНИХ ЛАНДШАФТІВ ІСТОРИЧНОЇ МІСЦЕВОСТІ ОБОЛОНЬ У М. КИЄВІ	127
<i>Володимир Зеленчук, Дарія Холявчук</i> СНІГОВІ ЛАВИНИ В ХРОНІКАХ МІСЦЕВОГО НАСЕЛЕННЯ ВЕРХОВИНСЬКОГО РАЙОНУ	131
<i>Людмила Костенюк, Леся Одинська</i> ОСОБЛИВОСТІ ГІДРОМЕРЕЖІ ТА РУСЛОВИХ ПРОЦЕСІВ Р. РІЧКА (БАСЕЙН ЧОРНОГО ЧЕРЕМОШУ)	133
<i>Іван Молдован, Петро Чернега</i> ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА ТА НАВКОЛИШНЄ СЕРЕДОВИЩЕ	135
<i>Віталій Тимчук</i> ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ РОЗШИРЕННЯ ТЕРИТОРІЇ КАРПАТСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ПРИРОДНОГО ПАРКУ	137

ОСНОВНІ ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОГО ЛАНДШАФТУ МІСТА ХМІЛЬНИКА

Руслана Біла, Мирослав Проскурняк

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна

Ландшафт є не тільки середовищем життєдіяльності людей. Він ще й суттєво впливає на ідентичність, розвиток, способи господарювання населення. Етика такої взаємодії людини і ландшафту залежить від просторово-часових координат ландшафту і культурних норм суспільства, національних ознак та інших, як природних так і антропогенних чинників.

Місто Хмельник має давню етнокультурну історію, багату природну та цікаву культурну спадщину. За матеріалами пояснювальної записки до Генплану міста (2014) Хмельник займає площу близько 2050 га, розташовується в північно-західній частині Вінницької області, у межах Подільського Побужжя. Клімат тут комфортний для людини - помірно-континентальний, з м'якою зимою і нежарким літом. У рельєфі міста переважає полого-хвиляста терасована рівнина, композиційним стрижнем якої є днище долини Південного Бугу та його лівої притоки р. Хвоста. У ґрунтовому покриві переважають чорноземи потужні малогумусні і чорноземи опідзолені на лесових породах, а також значні площі займають лугові та лугово-болотні ґрунти на алювіальних суглинках. Площа зелених насаджень - 763 га. Ландшафтну структуру міста формують руслові, заплавні та надзаплавні терасові місцевості. За фізико-географічним районуванням ландшафт міста відноситься до Хмельник-Летичівського фізико-географічного району Північної лісостепової області Придніпровської височини. Це місто-курорт державного значення, яке славиться лікувальними радоновими водами.

Найдавніший історико-культурний ареал Хмельника представлений територією Старого міста, що займає острів між двома рукави Південного Бугу. За матеріалами краєзнавців (С. Гальчак, 2015, М. Загниборода, 2010, А. Ратушний, 2003 та ін.) на острові між двома рукавами річища, яке виконувало перепонно-оборонну функцію, в XIII ст. розпочалось формування перших етнокультурних комплексів майбутнього міста. Тут з'явився замок, у середині якого знаходився дім управителя, казарма і декілька сторожових веж. Згодом місто почало розбудовуватись поза замком. Окрасою острова є палац Ксідо, який репрезентує палацово-парковий комплекс. Сам палац складається з двох по-

Матеріали Міжнародної наукової конференції КУЛЬТУРНИЙ ЛАНДШАФТ ЯК ГЕОГРАФІЧНИЙ ФЕНОМЕН

верхів та підвального приміщення, був збудований у 1911-1915 роках на руїнах старого замку. Фасад виконаний в білому кольорі з масивним балконом і колонами, тильна частина, від річки, вимурувана з каменю, що створює вигляд фортеці. У 1915 році через Південний Буг збудовано кам'яний арокний міст, який зберігся до сьогодні. Головним композиційним центром Старого міста була ринкова площа з костелом і синагогою, яку оконтурювали одноповерхові торговельні ряди та житлові будинки.

На сході (лівому березі) від історичного центру формуються поселенські комплекси передмістя – «Нове місце», частину якого називали «Слобода» або «Глинка», що отримала назву від важкосуглинистих ґрунтів заплавної місцевості. На півночі Хмільника розташоване передмістя «Дубрівка», у західній частині – «Січкарівка», у східній, поблизу ставка – «Погреби», «Глудзанівка», хутір Бутків. На південь, за Південним Бугом, було передмістя Угринівка (Вугринівка), яке у середині ХХ ст. ввійшло до складу міста. У цей час також приєднані села Мазурівка (переважали етнічні поляки), Порубинці, Слобода, Сидориха, частина Дубрівки.

Зародження промислових комплексів розпочалось наприкінці ХІХ ст. з невеликих домашніх господарств, майстерень, заводів та фабрик, власниками яких були переважно євреї. Згодом почала функціонувати ткацька мануфактура, чавуноливарня. Шляхом насипання дамби та греблі на р. Хвоста був сформований ставок та запущено водяний млин. Сакральні комплекси Хмільника представлені культовими спорудами, які розташовуються на найвищих терасах, з яких відкривається вид на все місто. Тафальні комплекси представлені шістьма кладовищами у межах міста та двома – за його межами. Спальні квартали розкидані по всьому місту. Санаторні комплекси розташовані, окрім трьох у сучасному центрі міста, переважно у лісопарковій околиці Хмільника.

Отже, формування етнокультурного ландшафту міста Хмільника зумовлено як особливостями ландшафтної структури, зокрема приуроченістю найдавніших комплексів, у тому числі фортифікаційних, до річково-долинної топографії, так і соціально-історичних чинників, що призвело до формування польських палацово-паркових, єврейських тафальних, українських сакральних комплексів. Роботи з відновлення об'єктів культурної спадщини Хмільника є пріоритетними для екоеволюції міста, що пов'язано з комплексністю етнокультурного ландшафту та його можливістю всебічно представити культурний образ міста Правобережної України у вигляді ландшафтно-архітектурного заповідника.